

מוסרי דעת ונתיבי תורה מהיכל רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

• ישיבת פוניבז' •

פרשת ויקרא - זכור תשפ"ד

• בס"ד • גליון מ"ה •

ההכנה והכוונה במצוות יום פורים

החשש, מצב התורה של כל אחד יהיה תלוי בלוח שעשה לעצמו, ואם הוא הפסיק ללמוד התורה תברח ממנו. רבנו הגדול מרן ראש הישיבה האבי עזרי צדוק"ל אמר שלא יתכן אדם שיהיה למדן אם הוא לא ירא שמים, בדק ומצא שלא שייך דבר כזה, זה מגיע ביחד, ואם יש אדם כזה - הוא לא באמת למדן.

כפורים הושלמה התקנת הלוחות השניות לכאור"א

ביום כיפור עם ישראל רצו לקבל מחדש את התורה, אבל בשביל זה צריך כבר להתקין לוח חדש, לא מספיק לוח של קבלה חד פעמית, הקב"ה נתן להם את התורה מחדש, אבל בשביל שיהיה להם לוח חדש צריך גם עבודה, צריך להפוך את הלב למצב אחר, לתקן את המידות רעות והרצונות.

ונראה שבפורים היה את המצב של קימו וקיבלו מה שקבלו כבר ביום כיפור במדבר, כבר אז הם רצו לקבל את התורה מאהבה, אבל זה לבד לא מספיק, בשביל זה צריך עבודה, ורק אז, שמונה מאות שנה לאחר היום כיפור של קבלת הלוחות השניות, בזמן הנס של פורים הם הצליחו לבנות לעצמם את הלוח.

כפורים עם ישראל הבינו את גודל מעלת התורה

האדם אוהב את העולם הזה, זה הטבע הפשוט של האדם, רק כשהאדם יודע שכל הנאות העוה"ז הם הבלים, שאין כלום, רק אז הוא יכול להפסיק לרצות את העולם הזה. כל זמן שעם ישראל היו בארץ ישראל, היה להם ביהמ"ק, הכל היה שפע אינסופי, והם הרגישו שהכל תלוי בהם, מה שהם יעשו יהיה, ואם הם לא יעשו לא יהיה. אח"כ היה חורבן והם גלו לבבל, אבל גם שם היה להם טוב, הם חזרו לעשירותם, עד כדי כך שכשעזרא רצה לעלות לא רצו להצטרף עמו. רק ברגע שהם הבינו שהמן הולך להשמיד את כולם, שלא ישאר להם כלום, רק אז הם הבינו שכל העולם הזה הוא הבל, רק אז נשלמה בניית הלוח, ואז הם קיבלו את התורה מאהבה.

בפורים עיקר העבודה שלנו היא להכין את הלוחות מחדש, והדרך היא כמו שמבאר הגרש"ש "שלפי ערך מעלת האדם ביראת ד' ובמדות, שהוא לוח לבבו, לפי ערך זה ינתן לו מן השמים קנין התורה", מידות טובות ויראת שמים.

קיום המצוות צריך להיות עם כל הלב

כשמרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל הספיד את חותנו ראש ישיבת מיר מרן הגרא"י פינקל זצ"ל, הוא ביקש בפתח הדברים שלא יספרו סיפורים, והביא את דברי הגמ' (מו"ק כח.) שהגמרא מספרת שם על האמוראים שלמאך המוות לא יכל לגשת אליהם, ומספרת הגמרא "רבי חייא לא הוה מצי למיקרבא ליה יומא חד אידמי ליה כעניא אתא טריף אבבא אמר ליה אפיק לי ריפתא אפיקו ליה אמר ליה ולא קא מרחם מר אעניא אהווא גברא אמאי לא קא מרחם מר גלי ליה אחוי ליה שוטא דנורא אמצי ליה נפשיה", מלאך המוות הגיע לר' חייא, ואמר לו שהגיע זמנו להיפטר מן העולם, ור' חייא גירש אותו ממנו, הלך מלאך המוות ונדמה לו כעני, וביקש ממנו לחם לצדקה, ור' חייא נתן לו, ואמר לו מלאך המוות - למה על העני אתה מרחם, ועלי אתה לא מרחם, שאני צריך לעשות מלאכתי, לקחת את הנשמה שלך. והמעשה הזה בפשוטו הוא צ"ב גדול, שהרי כל אחד בוודאי שייטן לעני צדקה, אבל את הנשמה שלו - לא יתן, ומיה השייכותי האם יעלה על הדעת שאדם שנותן פרוטה לעני, יתן לו גם את דירתו?

וביאר בזה מרן הגר"ח זצ"ל שהכל תלוי בנותן, כשכל אחד נותן לחם לעני הוא מרגיש שנותן לו רק לחם, אבל כשר' חייא נותן לחם לעני הוא נותן לו בזה את כל נשמתו, כתוב "תפק לרעב נפשך" (ישעיהו נ"ה.) כשנותנים צדקה לעני צריך לתת מכל הלב, אצלו כל מעשה קטן זה עם כל הלב, זה דבר המבטא את כל נשמתו, וממילא אין כל הבדל בין לתת רק לחם לנתינת הנשמה עצמה, אבל אצל אדם אחר זה

קנייני הפורים

בכל מועד ומועד תפקידנו לקנות ממנו 'קניינים', התקדמות רוחנית שאיתה אנו יוצאים ממנו, לכל מועד יש את האמירה שלו, את ה'רוח חיים' שלו, בפסח יציאת מצרים, בשבועות תורה, בראש השנה דין, ביום כיפור סליחה, בסוכות שכונה, ועלינו לדעת מה אנחנו יכולים לקנות בימי הפורים.

מצוות היום מראים לנו את התוכן בכל חג, קוראים מגילה, על הניסים, מתנות לאביונים, משלוח מנות, משתה ושמחה. אבל אפשר לעבור את זה בצורה פשוטה, בלי לקנות את הקניינים של פורים, בלי להמשיך אחרי החג עם איזה קנין שילווח אותנו הלאה, הכל תלוי בנו.

קבלת התורה מאהבה - בקבלת לוחות שניות ביום הכיפורים ובפורים

בגמרא (שבת נ"ט.) "אמר רבא אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר", בפורים עם ישראל קיבלו את התורה מאהבה. והאמת היא שביסודו שונה מאוד ההבדל בין מי שמקבל תורה מאהבה למי שמקבל את התורה בעל כרחו - מיראה, מי שמקבל מיראה הוא בעצם לא באמת משתנה, אין לו ברירה אז הוא מקבל את התורה, אבל בפנימיות הוא נשאר כמו שהיה מקודם. אבל מי שמקבל מאהבה הוא בוחר מרצונו את התורה, אין לו שום דבר אחר, הוא באמת אוהב את התורה.

במדבר עם ישראל קיבלו את התורה בהר סיני, הם אמרו "נעשה ונשמע", אח"כ היה את חטא העגל, עם ישראל ירדו בדרגה, ואז הם חזרו בתשובה וקיבלו שוב פעם מחדש את הלוחות ביו"כ. ולכא' יש להבין, מה היא דרגת הקבלת התורה מאהבה שהייתה בפורים, שהרי כבר ביום הכיפורים כששבו בתשובה לאחר חטא העגל קיבלו את התורה מאהבה, הם באמת התחרטו, חטא העגל לקח מהם את הדרגות שהגיעו בזכות היראה, אבל עכשיו הם חזרו בתשובה והם באמת רצו לקבל את התורה. ולכא' עלינו להבין למה רק בפורים נקרא שקיבלו את התורה מאהבה.

בלוחות שניות התחדש ענין שכחת התורה

וכ' הגרש"ש בהקדמת שערי יושר ע"ד חז"ל (עירובין נ"ד.) מאי דכתיב חרות על הלוחות אלמלא לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל, ומבאר הגרש"ש: "היינו שהיתה סגולה בהם שאם למד אדם פעם אחת היה שמור בזכרונו לעולם וענין זה הרגיש משה רבינו ע"ה שעלול ע"י להיות חילול הקודש נורא מאד שאפשר שיזדמן שיהיה איש מושחת ומגואל במעשים רעים בקי בכל חדרי התורה וכו' ולכן מצא משה רבינו ע"ה שראוי שלוחות אלה ישתברו ולהשתדל לקבל לוחות אחרים וכו' שאינם מתקיימים רק בתנאים וגדרים וכו' והוא רמז לכל מקבלי התורה שיכין כל איש ישראל לוחות לעצמו לכתוב עליהם דבר ד' וכפי הכשרתו בהכנת הלוחות כן תהיה קבלתו מתחילה וכן גם אח"כ אם יתקלקלו אצלו הלוחות אז לא תתקיים התורה", בלוחות ראשונות אם אדם היה לומד תורה - לעולם לא היה שוכח, רק מלוחות שניות ואילך נתחדש שניתן לשכוח מהתורה.

והסיבה שמשנה רבנו שבר את הלוחות ולא המתין עד שעם ישראל יתקן את חטא העגל, בגלל שמשנה רבנו ראה שאם זה יהיה כך, שהלוחות יהיו מעשה אלוקים ולא ישכחו את התורה שלומדים יתכן שיהיה קלקול גדול, יתכן אדם שילמד הרבה תורה, וגם אם אח"כ יצא לתרבות רעה התורה תישאר אצלו, הוא לעולם לא ישכח את זה, וזה חילול ד' גדול, הנה רואים שעם ישראל קיבלו את התורה ובכל אופן הם עשו עגל. והקב"ה הסכים עמו ואמר לו לעשות את הלוחות בעצמו, שהלוחות לא יהיו מעשה אלוקים, שיהיו מידי של משה רבנו.

לא יתכן למדן שאינו ירא שמים

כל זה בא ללמדנו שבלוחות שניות כל אחד צריך לעשות לוח לעצמו, הלב הוא הלוח "כתבם על לוח לבך" (משלי ג', ג.), ואז כבר אין את

מנהג הישיבה מזה שנים שבכל שנה בימי הפורים שהבחורים יוצאים לאסוף כסף עבור הת"ת, כל אחד רוצה לפרגן ולעזור לחברים, כשבחור מתחתן הוא כותב לחברים מכתבים ארוכים, כמה הוא מעריך וקיבל מהם. וראוי שכל אחד יעשה את זה גם בפורים, לתת לשני את כל הלב, ומי שילך עם הרגשה כזאת, בשליחות קודש לתת לשני את כולו - יהיה לו סייעתא דשמיא שתלווה אותו כל השנה.

קבלת התורה מאהבה - סדר ליל פורים

החיד"א מבאר שיש בפורים את כל החגים, בפורים עם ישראל נגאלו - כפסח, קיבלו מחדש את התורה - כשבועות, היה להם כעין דין על החיים - כראש השנה, נסלח להם העוונות - כיום הכיפורים, והיה להם השראת השכינה - כעניי הכבוד בסוכות. כדאי שבפורים כל אחד יחפש לעשות לעצמו משהו, זכר לשאר החגים, מחילת עוונות, משהו. ובשביל שנוכל לקבל את התורה נתקן עכשיו שבפורים נעשה סדר לימוד, זה לא סותר לשאר מצוות היום, ולכן נעשה בליל פורים סדר לימוד, זה יהיה קבלת התורה מאהבה, אחר כך נעשה את שאר מצוות היום, אבל זה יהיה ההתחלה לכל הפורים.

בידיו של כל אחד לקבוע כיצד יראו אצלו ימי הפורים

כל זה תלוי בידיו של כל אחד, אפשר להעביר את ימי הפורים כמו שהיה בשנות ילדותינו, לחפש לעשות משהו, ואפשר לעבור את זה עם קצת דעת, להשתמש עם הדעת, וע"י זה נוכל לעלות בפורים לדרגות שיותר קשה להגיע אליהם במהלך השנה, גם במצוות של משלוח מנות ומתנות לאביונים, לעשות את זה עם כל הנשמה, וגם במצוה של קבלת התורה מאהבה, שיהיה איזה זמן שבו מנותקים מכל הנאות העוה"ז, להיות שקועים רק בתורה.

אם נעשה את זה נתקן הרבה דברים, את המצוה, את הלב, ונעשה לעצמנו לוח חדש, ואין לשער את ההישג הגדול שיש בזה, מי שמתקן לעצמו את הלב יכול לעלות לדרגות חדשות לגמרי. בפורים אפשר לעשות את זה יותר בקלות, במהלך השנה זה יותר קשה, עכשיו זה הזמן לתקן את זה.

(מוצ"ש"ק לסדר תצוה - זכור, תשפ"ג)

נתינה סתם של צדקה. והסביר הגר"ש, שממילא אין תועלת בלספר סיפורים בהספד על הגרא"י פינקל, אפשר להגיד שהוא היה דבוק בשכינה, אבל אם יספרו שהוא היה מתמיד, חסר בכל השורש, לא מספרים מה מונח בהתמדה, יש הרבה מתמידים, אבל אצל כל אחד זה מגיע מנקודה אחרת ושונה.

"שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה"

בפורים יש מצוה של מתנות לאביונים, אבל הגישה שלנו לזה לא צריך להיות שעושים לאביונים טובה ודואגים שיהיה להם כסף, דואגים לנו. הרמב"ם (פ"ב מהל' מגילה ה"ז) מבאר "מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה", כשחז"ל תיקנו לנו מתנות לאביונים הם תיקנו לנו תקנה שתעזור לנו להידמות לשכינה. בפורים רוצים שנהיה ר' חייא, שניתן הכל, שיהיה לנו אהבת רעים, לתת הכל בשביל האחר.

מי שעושה כך הוא משלים את הלוח שלו, הגרש"ש מאריך שם בהקדמה שהאדם נברא כדי שיוכל לעזור לאחרים, זה מה שהתורה רוצה מאיתנו. בפורים עם ישראל הגיעו לדרגה הזאת, הם לא חיפשו בכלל על העולם הזה, המן הצליח לגרום שבכל העולם - בכל מדינה ומדינה - יהיו עמלקים שיהרגו את כל היהודים, וכשהקב"ה הביא את הישועה, רק אז הם יכלו לקבל את התורה מאהבה.

בפורים קונים את הלוח, ולכן כשהאדם מביא משלוח מנות הוא צריך להרגיש שהוא נותן הכל לשני. הרמב"ם (שם ה"ט"ו) "ואם אין לו מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו", העיקר הוא לתת.

השלוחים יוצאים לאסוף לת"ת - עם כל הלב

מי שעובר את הפורים בצורה הזאת קנה לעצמו את הקניין של פורים, הוא קיבל את התורה מחדש מאהבה ומרצון. מי שרוצה לקנות לעצמו בפורים קניין שישאר אצלו גם בהמשך שיתן מתנות לאביונים ומשלוח מנות בצורה שאף פעם הוא לא נתן, להיות כמו ר' חייא, עם כל הלב.

מתנות לאביונים - 'השמחה הגדולה והמפוארה' ביום הפורים

חז"ל קבעו לנו את מצוות היום שהם מקרא מגילה משתה ומתנות לאביונים ומשלוח מנות. והנה יש דבר מבהיל בדברי הרמב"ם פ"ב מהל' מגילה ה"ז וזה לשונו: מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים עכ"ל.

מבואר בדברי הרמב"ם שיש קיום של שמחה בנתינה לעניים, וכיון שזה ימי משתה ושמחה אז בזה מקיימים את השמחה, ודאי אפשר לקיים את השמחה באכילה ושתייה אבל אין שמחה כמו המשמח לב אומללים ומי שעושה זאת דומה לשכינה. וברמב"ם בהל' מתנות עניים לא נזכר ענין זה של שמחה בנתינת צדקה ומתנות עניים, אמנם הרבה מעלות מוזכרים שם, אבל ענין זה של שמחה הזכיר הרמב"ם רק כאן.

יש כאן דרגה של שמחה שזה ממש עולם אחר, ובזה אפשר לקנות את הפורים, כי בנוהג שבעולם אדם מחשיב את הסעודת פורים ומשלוח מנות יותר ממתנות לאביונים. כי לא רואים בזה ענין של השמחה בפורים, אבל כאן מבואר שאדרבה בזה אדם יכול לבוא לשיא של השמחה, לשמח את העניים, גם העני הוא כמוני, זה השמחה הגדולה ביותר להיות כמו השכינה.

זה צינור שבבילנו לקנות את הפורים, לדוגמא אדם יש לו מעות ומסופק אם לקנות בזה סעודת פורים או לתת מתנות לאביונים, כאן מבואר שאם אדם רוצה שמחה אמיתית שיתן מתנות לאביונים זה עצמו השמחה.

אם אדם נותן מתנות לאביונים באופן זה שהוא דומה לשכינה ובזה הוא שמח, זה מעלה את האדם לדרגה אחרת, אדם שדואג לאחרים זה מסלק ממנו הרבה מדאגות החיים. גם משלוח מנות מבואר בספרים שהוא להרבות אהבה ורעות.

והדברים מפורשים בדברי הב"ח (תרכ"ה סק"ד), דמתנות לאביונים הם "שמחת עבודת יוצר הכל", וכאמרו. וז"ל הב"ח: "וצריך לשלוח מנות איש לרעהו וכו'. בפרק קמא דמגילה (י) תני רב יוסף וכתב הר"ן ז"ל (ג ע"ב ד"ה גמי מתני) שתי מנות לאדם אחד היינו מיני מאכל ומשקה לעשירים ולאביונים די לכל אחד במתנה אחת שהיא נחשבת בעיניהם כדבר גדול עכ"ל ולעד"נ בטעם מנות ומתנות אלו שהוא כדי שתהא השמחה כוללת שמחת עבודת יוצר הכל והם המתנות לאביונים וגם כן כוללת שמחת האדם עם אוהביו ורעיו והם המנות ובהיות שהתשועה בפורים היתה כוללת שתי תשועות האחת שנפרע לנו מכל צרינו ונקם נקמתנו שנית שהושיע לנו עד שלא נפקד מאתנו איש והם באמת שתי מתנות טובות ומרומזים יפה בשתי מתנות שנתן אחשוורוש האחד בית המן שבזה נפרע לנו מצרינו והשני נתינת הטבעת שלא יפגע בנו שום אויב וצר וכן כתוב (אסתר ה, א) ביום ההוא נתן המלך [וגר] את בית המן וגו' וכתוב (שם ב) ויסר המלך את טבעתו [וגר] ויתנה למרדכי וגו' וע"כ לזכר אלו שתי מתנות תיקנו לנו חכמינו ז"ל בין בשמחת עבודת היוצר ובין בשמחת האדם עם אוהביו ורעיו ליתן מידו ומהונו שתי מתנות לזכר שתי תשועות אלו על ידי מתנות שנתן אחשוורוש לא ילוזו מנגד פנינו".

וכן יש להוכיח ממש"כ הב"ח בסי' תרצ"ד סק"א ד"אפילו עני המקבל צדקה חייב לתת ממה שנתנו לו לשאר אביונים בפורים דאין דין מתנות לאביונים בפורים כדן שאר צדקה".

(צום תענית אסתר תשע"ו)

י"ל ע"י מכוני צור התורה

לתרומות והנצחות:

02-302-4186

לקבלת הגיליון מידי שבוע באמייל:

mzh0747@gmail.com

ניתן להאזין לשיחות על חג הפורים משנים קודמות בקו השיעורים

שיחות (4) < מועדים (6) <

פורים (10)

נתרם לרפואתו השלמה של

רבי שלום טוביה הלוי בן

חיה מרים וזילק שליט"א

לרפ"ש בתושח"י

נתרם ע"י ידידנו

הרה"ג רבי מיכאל יהודה לייב צוויג שליט"א

לרגל השמחה השרויה במעונו

בהולדת בתו שתח"י

יהר"ש חיינו ואמה לגדולה לתורה לחופה ולמעשים טובים

נתרם לרפואתו השלמה של

מרת מרים בת נחמה

גלה שתח"י

בתוך שאר חולי ישראל